

POCZUCIE BEZPIECZEŃSTWA OBYWATELI W POLSCE

IDENTYFIKACJA I PRZECIWDZIAŁANIE
WSPÓŁCZESNYM ZAGROŻENIOM

pod redakcją
Ewy M. Guzik-Makaruk

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2011

Spis treści

Wprowadzenie	21
<i>Elżbieta Zatyka</i>	
Rozdział I	
Zagadnienia metodologiczne	37
§ 1. Cel, przedmiot, zakres badań.....	37
§ 2. Problemy oraz hipotezy badawcze	40
§ 3. Metoda badań.....	42
1. Organizacja i przebieg badań.....	42
2. Metody, techniki, narzędzia badawcze zastosowane w pierwszym etapie badań.....	44
3. Charakterystyka próby badawczej w pierwszym etapie badań.....	47
4. Metody, techniki, narzędzia badawcze zastosowane w drugim etapie badań.....	48
5. Charakterystyka próby badawczej w drugim etapie badań	50
<i>Ewa Glińska, Anna Kowalewska</i>	
Rozdział II	
Ocena poczucia bezpieczeństwa obywateli	57
§ 1. Poczucie bezpieczeństwa obywateli w świetle badań CBOS	57
§ 2. Poczucie bezpieczeństwa obywateli w świetle badań własnych z 2008 r.	62

Katarzyna Laskowska

Rozdział III

Ocena Polski pod kątem bezpieczeństwa przez funkcjonariuszy publicznych w świetle badań własnych z 2009 r.

.....	68
§ 1. Policja (CBŚ).....	69
§ 2. Służba Więzienna.....	71
§ 3. Straż Graniczna	73
§ 4. Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA)	76
§ 5. Prokuratura.....	78
§ 6. Podsumowanie.....	80

Ewa M. Guzik-Makaruk

Rozdział IV

Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych

.....	89
§ 1. Straż Graniczna	89
§ 2. Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA)	93
§ 3. Policja (CBŚ).....	97
§ 4. Służba Więzienna.....	103
§ 5. Prokuratura.....	108
§ 6. Podsumowanie.....	111

Ewa Glińska, Anna Kowalewska

Rozdział V

Identyfikacja współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa obywateli w świetle badań własnych z 2008 r.

.....	114
§ 1. Znajomość współczesnych zagrożeń	114
§ 2. Ocena stopnia występowania poszczególnych zagrożeń w Polsce	118
1. Przestępczość pospolita	119
2. Łapownictwo	121
3. Patologie społeczne	122
4. Przestępczość zorganizowana	124
5. Cyberprzestępczość i cyberterroryzm	126
6. Terroryzm	127
7. Zestawienie zagrożeń.....	128

Wojciech Filipkowski

Rozdział VI

Identyfikacja współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa przez funkcjonariuszy publicznych

	133
§ 1. Zagrożenia bezpieczeństwa w świetle badań funkcjonariuszy publicznych.....	133
1. Duże zagrożenia dla bezpieczeństwa.....	134
2. Małe zagrożenia dla bezpieczeństwa.....	135
3. Analiza odpowiedzi: „trudno powiedzieć”.....	136
4. Zagrożenia dla bezpieczeństwa według opinii poszczególnych grup respondentów.....	137
§ 2. Analiza poszczególnych zagrożeń.....	142
1. Przestępczość zorganizowana.....	142
2. Przestępczość pospolita.....	151
3. Terroryzm i cyberterroryzm.....	158
4. Cyberprzestępczość.....	160
5. Łapownictwo.....	168
6. Patologie społeczne.....	173

Ewa Glińska, Anna Kowalewska

Rozdział VII

Poczucie osobistego zagrożenia obywateli

	187
§ 1. Poczucie osobistego zagrożenia Polaków przestępczością i patologiami społecznymi.....	187
1. Przestępczość pospolita.....	188
2. Łapownictwo.....	190
3. Patologie społeczne.....	191
4. Przestępczość zorganizowana.....	193
5. Cyberprzestępczość/cyberterroryzm.....	194
6. Terroryzm.....	196
7. Poczucie subiektywnego zagrożenia – wszystkie kategorie zagrożeń.....	196
§ 2. Wiktyimizacja społeczeństwa.....	199

Grażyna B. Szczygieł

Rozdział VIII

Przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli w ocenie funkcjonariuszy

	204
§ 1. Ocena zapobiegania zagrożeniom.....	204
§ 2. Opinie funkcjonariuszy o wybranych działaniach na rzecz bezpieczeństwa obywateli.....	233
§ 3. Podsumowanie.....	250

*Katarzyna Laskowska***Rozdział IX****Ocena działania państwa w płaszczyźnie zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom .....**

253

- § 1. Czynniki wpływające na podniesienie poczucia bezpieczeństwa obywateli w opinii funkcjonariuszy..... 253
- § 2. Instrumentarium prawne w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w opinii funkcjonariuszy 272

*Zbigniew Rau***Rozdział X****Ocena wykorzystania tajnych metod pracy Policji w kontekście skali społecznej akceptacji ingerencji państwa w sferę prywatności oraz stopień gotowości do współpracy w zwalczaniu przestępczości .....**

288

- § 1. Wprowadzenie 288
- § 2. Wyniki badań empirycznych 289
- § 3. Postawy respondentów wobec tajnej współpracy obywateli z Policją 298
- § 4. Podsumowanie i wnioski..... 306

*Ewa M. Guzik-Makaruk, Katarzyna Laskowska, Wojciech Filipkowski***Wnioski** ..... 307**Bibliografia** 341**Aneks** 343

Contents

Introduction	25
<i>Elżbieta Zatyka</i>	
Chapter I	
Methodology	37
§ 1. Objective, subject matter, and scope of the study	37
§ 2. Research problems and hypotheses	40
§ 3. Research method	42
1. Organization and course of research	42
2. Research methods, techniques, and tools used at the first stage of the study	44
3. Characteristics of the study sample at the first stage of the study	47
4. Research methods, techniques, and tools used at the second stage of the study	48
5. Characteristics of the study sample at the second stage of the study	50
<i>Ewa Glińska, Anna Kowalewska</i>	
Chapter II	
Evaluation of the sense of security among citizens	57
§ 1. Sense of security among citizens based on the CBOS research.....	57
§ 2. Sense of security among citizens based on own research conducted in 2008.....	62

Katarzyna Laskowska

Chapter III

Opinions about Poland with regards to security among public officials based on own research conducted in 2009

§ 1. Police (CBŚ).....	68
§ 2. Prison Service	69
§ 3. Border Guard.....	71
§ 4. Central Anticorruption Bureau (CBA).....	73
§ 5. Public Prosecutor's Office.....	76
§ 6. Conclusions.....	78
	80

Ewa M. Guzik-Makaruk

Chapter IV

Sense of security and threat in connection with performance of official duties

§ 1. Border Guard.....	89
§ 2. Central Anticorruption Bureau (CBA).....	89
§ 3. Police (CBŚ).....	93
§ 4. Prison Service	97
§ 5. Public Prosecutor's Office.....	103
§ 6. Conclusions.....	108
	111

Ewa Glińska, Anna Kowalewska

Chapter V

Identification of contemporary threats to the security of citizens based on own research conducted in 2008

§ 1. Knowledge of contemporary threats	114
§ 2. Opinions about the presence of the different threats in Poland	114
1. Common crimes	118
2. Bribery	119
3. Social pathologies	121
4. Organized crime.....	122
5. Cyber crimes and cyber terrorism.....	124
6. Terrorism.....	126
7. Comparison of threats.....	127
	128

Wojciech Filipkowski

Chapter VI

Identification of contemporary threats to security by public officials..... 133

- § 1. Threats to security based on a study involving public officials 133
  - 1. High threats to security 134
  - 2. Low threats to security 135
  - 3. Analysis of the “hard to say” answers..... 136
  - 4. Threats to security in the opinions of the different respondent groups 137
- § 2. Analysis of the different threats..... 142
  - 1. Organized crime..... 142
  - 2. Common crimes 151
  - 3. Terrorism and cyber terrorism..... 158
  - 4. Cyber crimes 160
  - 5. Bribery 168
  - 6. Social pathologies 173

Ewa Glińska, Anna Kowalewska

Chapter VII

Sense of personal threat among citizens..... 187

- § 1. Sense of personal threat by crime and social pathologies among Poles 187
  - 1. Common crimes 188
  - 2. Bribery 190
  - 3. Social pathologies 191
  - 4. Organized crime..... 193
  - 5. Cyber crimes and cyber terrorism..... 194
  - 6. Terrorism..... 196
  - 7. Sense of subjective threat – all categories of threats 196
- § 2. Victimization of the society 199

Grażyna B. Szczygieł

Chapter VIII

Countering threats to the security of citizens among officials 204

- § 1. Evaluation of measures to counter threats..... 204
- § 2. Opinions of officials regarding selected actions to enhance the security of citizens..... 233
- § 3. Conclusions..... 250

Katarzyna Laskowska

Chapter IX

Evaluation of the state's actions aimed at assuring the security of citizens .....

253

- § 1. Factors leading to an increase in the sense of security among citizens in the opinion of officials .....
- 253
- § 2. Legal instruments aimed at assuring security in the opinion of officials .....
- 272

Zbigniew Rau

Chapter X

Assessment of the use of secret methods of work of the Police in the context of the social acceptance scale of state intervention in the sphere of privacy and the degree of willingness to cooperate in combating crime .....

288

- § 1. Introduction .....
- 288
- § 2. The results of empirical research .....
- 289
- § 3. Attitudes of respondents to the secret cooperation of citizens with the Police .....
- 298
- § 4. Summary and conclusions .....
- 306

Ewa M. Guzik-Makaruk, Katarzyna Laskowska, Wojciech Filipkowski

Conclusions .....

323

Bibliography .....

341

Annex .....

343

Inhaltsverzeichnis

Einleitung	29
<i>Elżbieta Zatyka</i>	
Kapitel I	
Methodologische Fragen	37
§ 1. Zweck, Gegenstand und Umfang der Forschungen.....	37
§ 2. Forschungsproblematik und Forschungshypothesen.....	40
§ 3. Forschungsmethode	42
1. Organisation und Verlauf der Untersuchungen	42
2. Methoden, Techniken und Handhabungen, die innerhalb der ersten Forschungsetappe eingesetzt wurden.....	44
3. Charakteristik der Forschungsprobe in der ersten Etappe.....	47
4. Methoden, Techniken und Handhabungen, die innerhalb der zweiten Forschungsetappe eingesetzt wurden.....	48
5. Charakteristik der Forschungsprobe in der zweiten Etappe.....	50
<i>Ewa Glińska, Anna Kowalewska</i>	
Kapitel II	
Wertung des Sicherheitsgefühls innerhalb der Bevölkerung	57
§ 1. Sicherheitsgefühl der Bevölkerung angesichts der CBOS-Untersuchungen	57
§ 2. Sicherheitsgefühl der Bevölkerung angesichts der Eigenforschung aus dem Jahr 2008	62

*Katarzyna Laskowska***Kapitel III****Beurteilung der Sicherheit Polens durch öffentliche Beamte
angesichts der Eigenforschung aus dem Jahre 2009** 68

§ 1. Polizei (Zentrales Ermittlungsbüro).....	69
§ 2. Strafvollzugsdienst	71
§ 3. Grenzschutz	73
§ 4. Zentralbüro für Korruptionsbekämpfung.....	76
§ 5. Staatsanwaltschaft.....	78
§ 6. Zusammenfassung.....	80

*Ewa M. Guzik-Makaruk***Kapitel IV****Sicherheitsgefühl und Gefahren versus Wahrnehmung
der Dienstpflichten**..... 89

§ 1. Grenzschutz	89
§ 2. Zentralbüro für Korruptionsbekämpfung.....	93
§ 3. Polizei (Zentrales Ermittlungsbüro).....	97
§ 4. Strafvollzugsdienst	103
§ 5. Staatsanwaltschaft.....	108
§ 6. Zusammenfassung.....	111

*Ewa Glińska, Anna Kowalewska***Kapitel V****Erkennung gegenwärtiger Sicherheitsgefährdungen****der Bevölkerung angesichts der Eigenforschung aus dem Jahre 2008** 114

§ 1. Bekanntheitsgrad gegenwärtiger Gefahren	114
§ 2. Beurteilung der Häufigkeit des Auftretens einzelner Gefahrenarten in Polen.....	118
1. Gemeine Kriminalität	119
2. Korruption	121
3. Soziale Pathologien.....	122
4. Organisierte Kriminalität.....	124
5. Cyber-Kriminalität und Cyber-Terrorismus.....	126
6. Terrorismus.....	127
7. Aufstellung der Gefahren.....	128

Wojciech Filipkowski

Kapitel VI

Identifizierung gegenwärtiger Sicherheitsbedrohungen aus Sicht der Staatsbeamten .....

133

- § 1. Sicherheitsbedrohungen angesichts der Umfragen unter Staatsbeamten 133
  - 1. Erhebliche Sicherheitsbedrohungen 134
  - 2. Geringe Sicherheitsbedrohungen 135
  - 3. Analyse der Umfrage-Antworten: „Schwer zu sagen“ 136
  - 4. Sicherheitsgefahren aufgeschlüsselt nach einzelnen Umfrage-Teilnehmergruppen..... 137
- § 2. Analyse der einzelnen Gefahren..... 142
  - 1. Organisierte Kriminalität 142
  - 2. Gemeine Kriminalität..... 151
  - 3. Terrorismus und Cyber-Terrorismus..... 158
  - 4. Cyber-Kriminalität..... 160
  - 5. Korruption 168
  - 6. Soziale Pathologien..... 173

Ewa Glińska, Anna Kowalewska

Kapitel VII

Persönliches Bedrohungsgefühl der Einzelbürger..... 187

- § 1. Persönliches Bedrohungsgefühl von Polen auf Grund der Kriminalität und der sozialen Pathologien..... 187
  - 1. Gemeine Kriminalität..... 188
  - 2. Korruption 190
  - 3. Soziale Pathologien..... 191
  - 4. Organisierte Kriminalität..... 193
  - 5. Cyber-Kriminalität und Cyber-Terrorismus..... 194
  - 6. Terrorismus..... 196
  - 7. Subjektives Bedrohungsgefühl – sämtliche Gefahr-Kategorien 196
- § 2. Viktimisierung der Bevölkerung 199

Grażyna B. Szczygieł

Kapitel VIII

Gegenmaßnahmen in Bezug auf Sicherheitsbedrohungen der Bevölkerung aus Sicht der Beamten..... 204

204

- § 1. Beurteilung der Gefahrenvorbeugungsmaßnahmen..... 204
- § 2. Meinungen der Beamten in Bezug auf bestimmte Maßnahmen zur Sicherheit der Bevölkerung 233
- § 3. Zusammenfassung..... 250

Katarzyna Laskowska

Kapitel IX

**Beurteilung der Staatsaktivitäten im Bereich
der Bevölkerungssicherheit.....**

253

- § 1. Die das Sicherheitsgefühl der Bevölkerung steigernden Faktoren
in Beurteilung durch die Beamten..... 253
- § 2. Rechtliche Handhabungen im Bereich der Sicherheit aus Sicht
der Beamten 272

Zbigniew Rau

Kapitel X

**Beurteilung der Anwendung geheimer Arbeitsmethoden der Polizei
im Hinblick auf die soziale Akzeptanz des Eingriffs des Staates
in die Privatsphäre. Der Bereitschaftsgrad zur Kooperation bei der.....**

288

- § 1. Einleitung 288
- § 2. Resultate der empirischen Forschungen 289
- § 3. Einstellungen der Befragten in Bezug auf die geheime Kooperation
der Bürger mit der Polizei 298
- § 4. Zusammenfassung und Schlussfolgerungen..... 306

Ewa M. Guzik-Makaruk, Katarzyna Laskowska, Wojciech Filipkowski

Zusammenfassung und Schlussfolgerungen..... 329

Bibliographie..... 341

Anhang 343

Содержание

Введение	33
<i>Эльжбета Затыка</i>	
Глава I	
Методологические вопросы	37
§ 1. Цель, предмет и объем исследования.....	37
§ 2. Проблемы и гипотезы исследования.....	40
§ 3. Метод исследования.....	42
1. Организация и ход исследования	42
2. Методы, техники и инструменты исследования, применяемые в первом этапе исследования.....	44
3. Характеристика исследуемой выборочной группы в первом этапе исследования	47
4. Методы, техники и инструменты исследования, применяемые во втором этапе исследования.....	48
5. Характеристика исследуемой выборочной группы во втором этапе исследования	50
<i>Ева Глинська, Анна Ковалевска</i>	
Глава II	
Оценка чувства безопасности граждан	57
§ 1. Чувство безопасности граждан в свете исследований Центра изучения общественного мнения (СВОС)	57
§ 2. Чувство безопасности граждан в свете собственного исследования из 2008 г.	62

Катажина Лясковска

Глава III

Оценка Польши сотрудниками органов правопорядка с точки зрения безопасности в свете собственного исследования из 2009 г...... 68

§ 1. Полиция (СВŚ – Центральное следственное бюро)	69
§ 2. Тюремная служба.....	71
§ 3. Пограничная стража.....	73
§ 4. Центральное антикоррупционное бюро (СВА)	76
§ 5. Прокуратура	78
§ 6. Подведение итогов	80

Ева М. Гузик-Макарук

Глава IV

Чувство безопасности и угрозы, связанные с исполнением служебных обязанностей..... 89

§ 1. Пограничная стража	89
§ 2. Центральное антикоррупционное бюро (СВА)	93
§ 3. Полиция (СВŚ – Центральное следственное бюро)	97
§ 4. Тюремная служба	103
§ 5. Прокуратура	108
§ 6. Подведение итогов	111

Ева Глинська, Анна Ковалевска

Глава V

Идентификация современных угроз безопасности граждан в свете собственного исследования из 2008 г...... 114

§ 1. Знание современных угроз.....	114
§ 2. Оценка степени проявления отдельных угроз в Польше.....	118
1. Обыкновенная преступность.....	119
2. Взятничество.....	121
3. Социальные патологии.....	122
4. Организованная преступность.....	124
5. Компьютерная преступность и компьютерный терроризм.....	126
6. Терроризм.....	127
7. Список угроз	128

Войцех Филипковски

Глава VI

Идентификация современных угроз безопасности

сотрудниками органов правопорядка 133

- § 1. Угрозы безопасности в свете обследования/опроса сотрудников органов правопорядка 133
  - 1. Большие угрозы безопасности 134
  - 2. Малые угрозы безопасности 135
  - 3. Анализ ответов: „трудно сказать” 136
  - 4. Угрозы безопасности по мнению отдельных групп опрашиваемых лиц 137
- § 2. Анализ отдельных угроз 142
  - 1. Организованная преступность 142
  - 2. Обыкновенная преступность 151
  - 3. Терроризм и компьютерный терроризм 158
  - 4. Компьютерная преступность 160
  - 5. Взятничество 168
  - 6. Социальные патологии 173

Ева Глинська, Анна Ковалевска

Глава VII

Чувство угрозы собственной безопасности граждан 187

- § 1. Чувство угрозы собственной безопасности поляков из-за угрозы преступности и социальных патологий 187
  - 1. Обыкновенная преступность 188
  - 2. Взятничество 190
  - 3. Социальные патологии 191
  - 4. Организованная преступность 193
  - 5. Компьютерная преступность и компьютерный терроризм 194
  - 6. Терроризм 196
  - 7. Чувство субъективной угрозы – все категории угроз 196
- § 2. Виктимизация общества 199

Гражина Б. Щигел

Глава VIII

Противодействие угрозам безопасности граждан в оценке

сотрудников органов правопорядка 204

- § 1. Оценка предупреждения угроз 204
- § 2. Мнения сотрудников органов правопорядка на тему определенных действий в пользу безопасности граждан 233
- § 3. Подведение итогов 250

Катажина Ляковска

Глава IX

Оценка деятельности государства в области обеспечения безопасности граждан .....

253

- § 1. Факторы, влияющие на повышение чувства безопасности граждан, в оценке сотрудников органов правопорядка..... 253
- § 2. Правовые инструменты, содействующие защите безопасности, в оценке сотрудников органов правопорядка..... 272

Збигнев Рау

Глава X

Оценка использования секретных методов работы Полиции в контексте уровня одобрения обществом вмешательства государства в личную жизнь граждан и степени готовности граждан сотрудничать в борьбе с преступностью .....

288

- § 1. Введение .....
- § 2. Результаты эмпирического исследования.....
- § 3. Отношение опрашиваемых лиц к секретному сотрудничеству граждан с Полицией .....
- § 4. Подведение итогов и выводы.....

Ева М. Гузик-Макарук, Катажина Ляковска, Войцех Филипковски

Резюме и выводы .....

335

Список литературы.....

341

Приложение .....

343

Wprowadzenie

Oddawana do rąk Czytelników monografia poświęcona została niezmiernie istotnemu i ważkiemu społecznie zagadnieniu, jakim niewątpliwie jest poczucie bezpieczeństwa obywateli w Polsce. Samo bezpieczeństwo to jedna z odwiecznych i zarazem najważniejszych potrzeb człowieka, bo tylko wówczas, gdy człowiek jest bezpieczny i wolny, może w pełni rozwinąć wszystkie atrybuty swojego człowieczeństwa.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa poszczególnym jednostkom i całemu społeczeństwu niezbędne jest zidentyfikowanie współczesnych zagrożeń, umożliwiające następnie ich monitoring, służący świadomej kontroli i eliminacji niepożądanych społecznie zjawisk.

Badania, których rezultaty zostały zaprezentowane w niniejszej publikacji, prowadzone były w ramach projektu badawczego zamawianego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli” nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007, realizowanego przez Uniwersytet w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną im. J. Dąbrowskiego w Warszawie, kierowanego przez prof. zw. dr. hab. Emila W. Pływaczewskiego. Projekt badawczy stanowił próbę całościowej społecznej diagnozy poczucia bezpieczeństwa Polaków. Realizowany był w latach 2008–2010. W skład zespołu badawczego weszli pracownicy Zakładu Prawa Karnego i Kryminologii: dr hab. Grażyna B. Szczygieł, dr hab. Katarzyna Laskowska, dr hab. Ewa M. Guzik-Makaruk, dr Wojciech Filipkowski, dr Elżbieta Zatyka oraz dr Zbigniew Rau. Z uwagi na interdyscyplinarny charakter badań z zespołem współpracowali socjologicy: dr Ewa Glińska i mgr Anna Kowalewska.

Monografia składa się z dziesięciu rozdziałów. Pierwszy z nich został poświęcony zagadnieniom metodologicznym związanym z realizacją projektu. Wskazano tu na cel, przedmiot i zakres badań, przybliżono postawione wcześniej problemy oraz hipotezy badawcze, a także określono metodę badań. W tej części opisano także etapy badań i scharakteryzowano próby badawcze w poszczególnych etapach.

W rozdziale II przybliżono wyniki badań prowadzone przez CBOS w odniesieniu do poczucia bezpieczeństwa obywateli na przestrzeni lat 1987–2010. W dalszej kolejności scharakteryzowano wyniki badań własnych opinii społecznej przeprowadzonych w 2008 r. przy pomocy ośrodka badania opinii publicznej Pentor Research International na reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków. Wyniki przytoczonych badań pozwoliły na ocenę poczucia bezpieczeństwa obywateli. Badania zrealizowane w 2008 r. stanowiły I etap procesu badawczego.

Rozdział III stanowi niejako kontynuację rozważań w zakresie oceny Polski pod kątem bezpieczeństwa, jednak nie od strony przeciętnego obywatela, lecz z punktu widzenia funkcjonariuszy publicznych pełniących służbę w Policji – Centralnym Biurze Śledczym, Służbie Więziennej, Straży Granicznej, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym oraz prokuratorów. Przeanalizowano tu wyniki dokonanych w 2009 r. badań własnych, stanowiących II etap procesu badawczego.

Kolejny rozdział monografii opiera się także na badaniach przeprowadzonych w II etapie, ale dotyczy osobistego poczucia bezpieczeństwa w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych. Zdiagnozowano tu najważniejsze zagrożenia, które zdaniem objętych badaniami funkcjonariuszy mają wpływ na ich poczucie bezpieczeństwa.

W rozdziale V zaprezentowano katalog współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa obywateli, zidentyfikowany na podstawie przeprowadzonych w 2008 r. badań własnych. W tej części monografii dokonano diagnozy w zakresie znajomości współczesnych zagrożeń przez społeczeństwo, a także przedstawiono uzyskane w wyniku badań oceny stopnia występowania poszczególnych zagrożeń w Polsce. Zagrożenia owe ujęto w postaci sześciu grup, a mianowicie: przestępczość pospolita, łapownictwo, patologie społeczne, przestępczość zorganizowana, cyberprzestępczość i cyberterroryzm oraz terroryzm. Rozważania poczynione w tym rozdziale pracy kończy zestawienie zagrożeń, w którym zostały one uporządkowane według oceny stopnia ich występowania w Polsce i średnich ocen zagrożeń dla poszczególnych obszarów.

Rozdział VI monografii poświęcono identyfikacji współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa przez funkcjonariuszy publicznych. Wyróżniono tu duże, małe i średnie zagrożenia dla bezpieczeństwa, a także przeanalizowano te zagrożenia pod kątem przynależności respondentów do każdej z pięciu kategorii służby publicznej: Policji – Centralnego Biura Śledczego, Służby Więziennej, Straży Granicznej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Prokuratury. Następnie przeanalizowano poszczególne zagrożenia, takie jak: przestępczość zorganizowana, przestępczość pospolita, terroryzm i cyberterroryzm, cyberprzestępczość, łapownictwo i patologie społeczne.

Kolejna część pracy zawiera analizy dotyczące poczucia osobistego zagrożenia obywateli. Przybliżono tu zagadnienia związane z wpływem przestępczości i patologii społecznych na poczucie subiektywnego zagrożenia. Pewną część rozważań poświęcono także problematyce wiktyimizacji społeczeństwa. Dane dotyczące pokrzywdzenia konkretnymi typami przestępstw oraz patologii spo-

lecznych uzyskano w drodze tzw. sondażu wiktyimizacyjnego, który został włączony w badania ankietowe przeprowadzone w 2008 r.

W rozdziale VIII monografii zawarto rozważania dotyczące oceny działania państwa w sferze zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom. Grupę respondentką dokonującą tejsze oceny stanowią funkcjonariusze pełniący służbę w Policji – Centralnym Biurze Śledczym, Służbie Więziennej, Straży Granicznej, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym oraz prokuratorzy. W centrum zainteresowania tej części pracy znalazła się kwestia oceny przeciwdziałania zagrożeniom oraz wybranych działań państwa na rzecz bezpieczeństwa obywateli.

Przedostatni rozdział pracy przybliża opinię funkcjonariuszy dotyczącą czynników wpływających na podniesienie poczucia bezpieczeństwa obywateli oraz opinię w odniesieniu do instrumentarium prawnego służącego zapewnieniu bezpieczeństwa. Próba badawcza obejmuje respondentów biorących udział w II etapie procesu badawczego, a zatem funkcjonariuszy publicznych pełniących służbę w Policji – Centralnym Biurze Śledczym, Służbie Więziennej, Straży Granicznej, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym oraz prokuratorów.

Rozdział X monografii obejmuje rozważania wokół społecznej oceny wykorzystywania tajnych metod pracy Policji, społecznej akceptacji ingerencji państwa w sferę prywatności obywateli oraz gotowości współpracy społeczeństwa z Policją w celu zwalczania przestępczości.

Pracę kończą podsumowanie i wnioski, w których dokonano ostatecznej weryfikacji hipotez badawczych postawionych przed realizacją badań właściwych w I i II etapie procesu badawczego.

W aneksie umieszczono kwestionariusze ankiet, na podstawie których zrealizowano badania stanowiące główną podstawę analiz w niniejszej publikacji.

Ewa M. Guzik-Makaruk

Białystok, marzec 2011 r.

Introduction

This monograph focuses on the immensely important topic of the sense of security among the citizens in Poland. Security itself is one of the perennial and most important human needs, as only a secure and free person can fully develop all his or her human attributes.

Assuring security to individuals and the society as a whole requires identifying the contemporary threats so as to monitor them and to control and eliminate phenomena which are socially disadvantageous.

The research, whose results are presented here, has been conducted under the bespoke research project requested by the Ministry of Science and Higher Education titled “Monitoring, identification, and countering threats to the security of citizens”, no. PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007, performed by the University of Białystok and the Jarosław Dąbrowski Military University of Technology in Warsaw, lead by Professor Emil W. Pływaczewski. The objective of the research project was to prepare a comprehensive social diagnosis of the sense of security among Poles. The project was performed in the years 2008–2010. The research team members were the staff of the Institute of Criminal Law and Criminology of the University of Białystok: dr hab. Grażyna B. Szczygieł (PhD), dr hab. Katarzyna Laskowska (PhD), dr hab. Ewa M. Guzik-Makaruk (PhD), dr Wojciech Filipkowski (PhD), dr Elżbieta Zatyka (PhD), and dr Zbigniew Rau (PhD). Due to the interdisciplinary nature of the research, the team cooperated with sociologists: dr Ewa Glińska (PhD) and mgr Anna Kowalewska (MA).

The monograph consists of ten chapters. The first chapter focuses on the research methodology. The chapter defines the goal, the objective, and the scope of the research, describes in detail the problems and hypotheses presented earlier, and defines the research method. This part of the monograph also describes the stages of research and describes the research samples at the individual stages.

Chapter II presents in detail the results of the research, conducted by the CBOS (Public Opinion Research Center), which focused on the sense of security

among citizens in the period between the years 1987 and 2010. Next, the results of own public opinion research, conducted in 2008, with the assistance of the Pentor Research International, on a representative sample of adult Poles, were characterized. The results of the aforementioned researched have allowed for evaluation of the sense of security among citizens. The research performed in 2008 constituted the first stage of the research process.

Chapter III is, in a way, a continuation of assessment of the situation in Poland regarding security, not from the point of view of the average citizen, but from the point of view of officers of the Police – Central Bureau of Investigation, the Prison Service, the Border Guard, the Central Anticorruption Bureau, and public prosecutors. The chapter presents an analysis of own research conducted in 2009, which constitute the second stage of the research process.

Chapter IV of the monograph also refers to the research conducted in the second stage of the research process, but pertains to the personal sense of security among persons performing their official duties. The chapter presents a diagnosis of the most important threats which, according to the officials participating in the research, influence their sense of security.

Chapter V presents a list of contemporary threats to citizens' security, which have been defined based on the research conducted in 2008. This part of the monograph presents an evaluation of the knowledge among the public regarding the contemporary threats and discusses the opinions concerning the extent to which the threats are present in Poland which have been collected in the course of the research. The threats are divided into six groups, namely: common offences, bribery, social pathologies, organized crime, cyber crimes and cyber terrorism, and terrorism. The discussion in this chapter ends with a comparison of the threats which are organized according to the opinions about the extent of their presence in Poland and the average ratings of the threats in the individual areas.

Chapter VI of the monograph focuses on identification of contemporary security threats by public officials. Such threats are divided into large, small, and medium security threats and are analyzed according to the public agency where the respondents were employed, namely the Police – Central Bureau of Investigation, Prison Service, Border Guard, Central Anticorruption Bureau, and Public Prosecution Office. The chapter also presents an analysis of such individual threats as organized crime, common offenses, terrorism and cyber terrorism, cyber crimes, bribery, and social pathologies.

The next chapter of the monograph presents analyzes pertaining to the sense of personal security among citizens. It describes issues related to the influence of crime and social pathologies on the subjective sense of danger. A part of the discussion focuses on the issue of victimization of the society. The data concerning victims of the specific types of crimes and social pathologies had been obtained in the course of the so-called victimization survey which was included as a part of the survey study conducted in 2008.

Chapter VIII of the monograph presents a discussion on the opinions about the state's effectiveness in assuring security of its citizens. The respondent group

providing their opinions consists of officers of the Police – the Central Bureau of Investigation, the Prison Guard, the Border Guard, the Central Anticorruption Bureau, and of public prosecutors. This chapter focuses on the evaluation of the measures taken by the state to counter the threats and to assure security of its citizens.

The penultimate chapter presents opinions of the officers regarding factors which improve the sense of security among citizens and legal instruments which can be used to effectively assure security. The study sample consists of the respondents who participated in the second stage of the research process, namely officers of the Police – the Central Bureau of Investigation, the Prison Guard, the Border Guard, the Central Anticorruption Bureau, and of public prosecutors.

Chapter X presents a discussion of the opinions of the society regarding the Police's use of covert operation methods, social acceptance of the state's interference with citizens' privacy, and the readiness to cooperate with the Police to combat crimes.

The monograph ends with conclusions, with the final verification of the research hypotheses presented before the research was conducted in the first and the second stage of the research process.

The Annex includes the survey forms used in the studies which constitute the main basis for the analyses presented in the monograph.

Ewa M. Guzik-Makaruk

Białystok, March 2011.

Einleitung

Die Monographie, die den Lesern in die Hand gegeben wird, widmet sich einer wesentlichen und sozial schwerwiegenden Problematik, wie es zweifelsohne das Sicherheitsgefühl der Bevölkerung Polens ist. Die Sicherheit selbst ist eines der permanenten und zugleich wichtigsten menschlichen Bedürfnisse, denn nur als sich sicher und frei fühlender Mensch kann man sämtliche Merkmale des Menschlichen voll zur Geltung bringen.

Für die Gewährleistung der Sicherheit des Einzelnen sowie der gesamten Bevölkerung ist die Erkennung gegenwärtiger Bedrohungen unerlässlich. Dadurch ist die anschließende Beobachtung dieser Gefahren möglich, die einer gezielten Überwachung und Beseitigung sozial unerwünschter Erscheinungen dient.

Die Untersuchungen, mit deren Ergebnissen sich die vorliegende Veröffentlichung auseinandersetzt, wurden im Rahmen des durch das Ministerium für Wissenschaft und Hochschulwesen in Auftrag gegebenen Forschungsprojektes „Monitoring, Identifizierung und Bekämpfung der Sicherheitsbedrohungen der Bürger“ Nr. PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 geführt. Mit der Projektumsetzung beschäftigten sich die Universität zu Białystok und die Technische Militäarakademie „J. Dąbrowski“ in Warszawa unter der Leitung von ord. Prof. Dr. habil. Emil W. Pływaczewski. Das betreffende Forschungsprojekt stellte den Versuch dar, eine komplexe soziale Diagnose des Sicherheitsgefühls der Polen zu schaffen, und wurde in den Jahren 2008 bis 2010 umgesetzt. Die Forschungsgruppe bestand aus wissenschaftlichen Mitarbeitern der Universität zu Białystok, des Instituts für Strafrecht und Kriminologie: Dr. habil. Grażyna B. Szczygieł, Dr. habil. Katarzyna Laskowska, Dr. habil. Ewa M. Guzik-Makaruk, Dr. Wojciech Filipkowski, Dr. Elżbieta Zatyka und Dr. Zbigniew Rau. Auf Grund des interdisziplinären Charakters der Forschungen wurde die Arbeitsgruppe durch die Soziologen Dr. Ewa Glińska und Mag. Anna Kowalewska unterstützt.

Die Monographie besteht aus zehn Kapiteln. Das erste Kapitel widmet sich den mit der Projektumsetzung verbundenen methodologischen Fragen. Hierbei wurden der Zweck, der Gegenstand und der Umfang der Forschungen darge-

legt, die im Vorfeld formulierten Probleme und Forschungshypothesen erörtert sowie die Forschungsmethode bestimmt. Zu diesem Teil zählen auch die Beschreibung der Forschungsetappen und die Charakteristik der Untersuchungsproben innerhalb der einzelnen Etappen.

Im Kapitel II wurden die Ergebnisse der in den Jahren 1987 bis 2010 durch das Meinungsforschungsinstitut CBOS geführten Untersuchungen in Bezug auf das Sicherheitsgefühl der Bevölkerung aufgezeigt. Des Weiteren erfolgte eine Auswertung der 2008 geführten Eigenerforschungen der öffentlichen Meinung, die mit Unterstützung des Meinungsforschungsinstituts Pentor Research International in Bezug auf eine Repräsentativprobe erwachsener Polen erhoben wurden. Diese Forschungsergebnisse machten es möglich, das Sicherheitsgefühl der Bürger zu beurteilen. Der 1. Etappe des Forschungsprozesses lagen die 2008 durchgeführten Untersuchungen zugrunde.

Kapitel III stellt gewissermaßen eine Fortsetzung der Ausführungen in Bezug auf die Beurteilung Polens hinsichtlich der Sicherheit dar, dies jedoch nicht von Seiten eines durchschnittlichen Bürgers, sondern aus der Sicht der Staatsbeamten, die ihren Dienst bei der Polizei (Zentrales Ermittlungsbüro), beim Strafvollzugsdienst, beim Grenzschutz, beim Zentralbüro für Korruptionsbekämpfung leisten, sowie vom Gesichtspunkt der Staatsanwälte aus. Hierbei wurden Erhebungen im Rahmen der 2009 durchgeführten Eigenforschungen ausgewertet, welche den Ausgangspunkt für die 2. Etappe des Forschungsprozesses bildeten.

Das weitere Kapitel der Monographie legt zwar auch die innerhalb der 2. Etappe erfolgten Untersuchungen zugrunde, betrifft jedoch das persönliche Sicherheitsgefühl in Bezug auf die Wahrnehmung der Dienstaufgaben durch Staatsbeamte. In diesem Zusammenhang wurden die wesentlichsten Bedrohungen erörtert, die nach Meinung der in die Forschungen einbezogenen Beamten deren Sicherheitsgefühl determinieren.

Im Kapitel V gibt es einen Katalog gegenwärtiger Bedrohungen für die Sicherheit der Bevölkerung, erarbeitet auf der Grundlage der 2008 durchgeführten Eigenforschungen. In diesem Teil der Monographie wurden der Bekanntheitsgrad der zeitgenössischen Bedrohungen innerhalb der Bevölkerung erforscht und die aufgrund der Forschungen erlangte Bewertung der Häufigkeit des Auftretens einzelner Bedrohungsarten in Polen präsentiert. Diese Gefahren wurden in sechs Gruppen eingeteilt und zwar: gemeine Kriminalität, Korruption, soziale Pathologien, organisierte Kriminalität, Cyber-Kriminalität und Cyber-Terrorismus sowie Terrorismus. Die Ausführungen dieses Monographiekapitels werden mit einer Aufstellung der Bedrohungen abgeschlossen, in welcher die Gefahren entsprechend der Einstufung ihres Auftretens in Polen und nach den Mittelwerten des Gefährdungsgrades einzelner Gebiete geordnet wurden.

Kapitel VI der Ausarbeitung widmet sich der durch die Staatsbeamten vorgenommenen Identifizierung der gegenwärtigen Sicherheitsbedrohungen. Hierbei wurden erhebliche, geringe und mittelmäßige Sicherheitsgefährdungen verzeichnet sowie diese Gefahren hinsichtlich der Zugehörigkeit der Interview-Teilnehmer zu den einzelnen der fünf Staatsdienst-Kategorien: Polizei (Zentrales Ermittlungs-

büro), Strafvollzugsdienst, Grenzschutz, Zentralbüro für Korruptionsbekämpfung und Staatsanwaltschaft, ausgewertet. Anschließend erfolgte eine Analyse der einzelnen Gefährdungen wie organisierte und gemeine Kriminalität, Terrorismus und Cyber-Terrorismus, Cyber-Kriminalität, Korruption und soziale Pathologien.

Ein weiterer Teil der Ausarbeitung enthält Analysen des persönlichen Sicherheitsgefühls der Bürger. Hierbei wurde die Problematik aufgezeigt, die mit dem Einfluss der Kriminalität und der sozialen Pathologien auf das subjektive Gefährdungsgefühl verbunden ist. Die Ausführungen dieses Teils setzen sich auch mit der Frage der Viktimisierung der Bevölkerung auseinander. Die Daten zur Betroffenheit durch einen bestimmten Typ von Straftaten und sozialen Pathologien wurden mittels des sogen. Viktimisierung-Surveys erhoben, der in den 2008 erfolgten Umfragen enthalten war.

Kapitel VIII der Monographie umfasst Ausführungen zur Beurteilung der staatlichen Aktivitäten in Bezug auf Gewährleistung der Sicherheit der Bevölkerung. Die Teilnehmergruppe für die einschlägige Umfrage setzte sich aus den Dienstbeamten der Polizei (Zentrales Ermittlungsbüro), des Strafvollzugsdienstes, des Grenzschutzes, des Zentralbüros für Korruptionsbekämpfung sowie aus den Staatsanwälten zusammen. Im Mittelpunkt des Interesses dieses Teils der Ausarbeitung stand die Frage der Beurteilung der Gegenmaßnahmen in Bezug auf die Gefährdungen sowie entsprechender Aktivitäten von staatlicher Seite für die Sicherheit der Bürger.

Das vorletzte Kapitel der Monographie widerspiegelt die Meinungen der Beamten, die Faktoren sowie die rechtlichen Mittel zur Gewährleistung der Sicherheit betreffend, welche das Sicherheitsgefühl der Bevölkerung steigern. Die Untersuchungsprobe umfasste die Umfrage-Teilnehmer aus der 2. Etappe des Forschungsprozesses und zwar Dienstbeamte der Polizei (Zentrales Ermittlungsbüro), des Strafvollzugsdienstes, des Grenzschutzes, des Zentralbüros für Korruptionsbekämpfung sowie Staatsanwälte.

Kapitel X der Ausarbeitung beinhaltet Ausführungen in Bezug auf die soziale Beurteilung der Anwendung geheimer Arbeitsmethoden der Polizei, die soziale Akzeptanz des Eingriffs des Staates in die Privatsphäre der Bürger sowie die Bereitschaft der Bevölkerung, bei der Kriminalitätsbekämpfung mit der Polizei zusammenzuarbeiten.

Die Monographie endet mit einer Zusammenfassung und Schlussfolgerungen, in denen die endgültige Verifizierung der vor der Umsetzung der eigentlichen Untersuchungen innerhalb der 1. und 2. Etappe des Forschungsprozesses formulierten Forschungshypothesen vorgenommen wurde.

Im Anhang gibt es die Fragebögen, die den Forschungen als Hauptbestandteil der Auswertungen in dieser Veröffentlichung zugrunde gelegt wurden.

Ewa M. Guzik-Makaruk

Введение

Предлагаемая вниманию Читателей монография посвящена очень существенной и важной социальной проблеме, какой несомненно является чувство безопасности граждан в Польше. Сама безопасность – это одна из изначальных и наиболее существенных потребностей человека, так как только тогда, когда человек чувствует себя в безопасности и является свободным, он может вполне развивать все атрибуты своей человеческой природы.

Для обеспечения безопасности как отдельным лицам, так и обществу в целом необходимой является идентификация современных угроз, создающая, в следующем, возможность их мониторинга, содействующего сознательному контролю и устранению отрицательных социальных явлений.

Исследования, результаты которых представлены в данной публикации, велись в рамках исследовательского проекта, реализованного по заказу Министерства науки и высшего образования, озаглавленного «Мониторинг, идентификация и противодействие угрозам, связанным с безопасностью граждан» № PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007, осуществляемого Университетом в Белостоке и Военной технической академией в Варшаве им. Я. Домбровского, руководитель проекта – орд. проф. хаб. др Эмиль В. Пльвачевски. Проект являлся попыткой целостной социальной диагностики, изучающей чувство безопасности поляков. Он был реализован в 2008–2010 гг. В состав исследовательского коллектива вошли сотрудники Кафедры уголовного права и криминологии: хаб. др Гражина Б. Щигел, хаб. др Катажина Лясковска, хаб. др Ева М. Гузик-Макарук, др Войцех Филишковски, др Эльжбета Затыка и др Збигнев Рау. В связи с междисциплинарным характером этих исследований с коллективом сотрудничали социологи: др Ева Глинська и мгр Анна Ковалевска.

Монография состоит из десяти глав. Первая из них посвящена методическим вопросам, связанным с реализацией проекта. Здесь представлены цель, предмет и объем исследований, более подробно указаны поставленные раньше вопросы и исследовательские гипотезы, а также определен

метод исследований. В этой части описаны тоже этапы исследования и охарактеризованы исследуемые выборочные группы на отдельных этапах.

В главе II представлены результаты исследований, проводимых Центром изучения общественного мнения (CBOS), относящиеся к чувству безопасности граждан в период времени 1987–2010 гг. В дальнейшей части описаны результаты собственного исследования общественного мнения, проведенного в 2008 г. с помощью центра изучения общественного мнения Pentor Research International, посредством опроса репрезентативной группы взрослых поляков. Приведенные результаты исследования позволили оценить чувство безопасности граждан. Исследования, осуществляемые в 2008 г., были I этапом исследовательского процесса.

Глава III является, в некоторой степени, продолжением рассуждений, касающихся оценки Польши в отношении безопасности, однако не с точки зрения среднего гражданина а с точки зрения сотрудников правоохранительных органов, работающих в Полиции – Центральном следственном бюро, Тюремной службе, Пограничной страже, Центральном антикоррупционном бюро и в Прокуратуре. В этой части проанализированы результаты собственного исследования, проведенного в 2009 г., составляющего II этап исследовательского процесса.

Очередная глава монографии опирается также на исследование, проведенное во II этапе, но относится к чувству собственной безопасности в связи с исполнением служебных обязанностей. Здесь определены главные угрозы, которые, по мнению охваченных исследованием сотрудников органов правопорядка, влияют на их чувство безопасности.

В главе V представлен каталог современных угроз безопасности граждан, составленный на основе собственного исследования, проведенного в 2008 г. В этой части монографии был поставлен диагноз относительно факта, в какой степени общество ознакомлено с современными угрозами а также представлена, полученная в результате исследования, оценка степени проявления отдельных угроз в Польше. Эти угрозы разделены на шесть групп, а именно: обыкновенная преступность, взяточничество, социальные патологии, организованная преступность, компьютерная преступность и компьютерный терроризм, а также терроризм. Рассуждения, изложенные в этой главе монографии, оканчивает список угроз, очередность которых зависит от оценки степени их проявления в Польше и средних оценок угроз для отдельных территорий.

Глава VI монографии посвящена идентификации современных угроз безопасности, проведенная сотрудниками правоохранительных органов. Здесь выделены и проанализированы большие, средние и малые угрозы безопасности с точки зрения принадлежности опрашиваемых лиц к каждой из пяти категорий публичной службы: Полиции – Центрального следственного бюро, Тюремной службы, Пограничной стражи, Центрального антикоррупционного бюро и Прокуратуры. Далее проведен анализ отдельных угроз, таких как: организованная преступность, обыкновенная пре-

ступность, терроризм и компьютерный терроризм, компьютерная преступность, взяточничество и социальные патологии.

Очередная часть работы содержит анализы, касающиеся чувства угрозы собственной безопасности граждан. В ней обсуждаются вопросы, связанные с влиянием преступности и социальных патологий на чувство субъективной угрозы. Часть рассуждений в этой главе посвящена также виктимизации общества. Данные, относящиеся к действиям в ущерб кому-либо, вызванным конкретными видами преступлений или социальной патологией, были получены посредством так наз. виктимизационного обследования, которое было включено в анкетные исследования в 2008 г.

В главе VIII монографии излагаются рассуждения на тему оценки действий, проводимых государством в области обеспечения безопасности граждан. В состав опрашиваемой группы, проводящей эту оценку, входят сотрудники, работающие в Полиции – Центральном следственном бюро, Тюремной службе, Пограничной страже, Центральном антикоррупционном бюро и в Прокуратуре. Главной проблемой этой части работы был вопрос по оценке противодействия угрозам и определенных действий государства в пользу безопасности граждан.

Предпоследняя глава монографии представляет мнения сотрудников органов правопорядка относительно факторов, влияющих на повышение чувства безопасности граждан и их мнения, касающиеся правовых инструментов, содействующих защите безопасности. Исследуемая выборочная группа включает опрашиваемых лиц, принимающих участие во II этапе исследовательского процесса, сотрудников, работающих в Полиции – Центральном следственном бюро, Тюремной службе, Пограничной страже, Центральном антикоррупционном бюро и в Прокуратуре.

Глава X монографии включает рассуждения, касающиеся общественной оценки использования секретных методов работы Полиции, степени одобрения обществом вмешательства государства в личную жизнь граждан и готовности граждан сотрудничать с Полицией целью борьбы с преступностью.

Монография заканчивается резюме и заключениями, в которых проводится окончательная верификация исследовательских гипотез, поставленных еще до проведения практической части исследований в I и II этапе исследовательского процесса.

В Приложении находятся опросные листы, на основании которых проводились исследования, являющиеся главной основой анализов в данной публикации.

Ева М. Гузик-Макарук

Беласток, Март 2011.

Rozdział I

Zagadnienia metodologiczne

§ 1. Cel, przedmiot, zakres badań

Projekt badawczy, którego rezultaty zostały zaprezentowane w niniejszej publikacji, koncentrował się wokół problematyki diagnozy poczucia bezpieczeństwa obywateli oraz diagnozy zagrożeń związanych z funkcjonowaniem społeczeństwa naszego kraju. Zgodnie z założeniami autorów projektu, monitoring poczucia bezpieczeństwa obywateli, w postaci badań opinii społecznych, miał pozwolić na podjęcie próby wyłonienia czynników determinujących ten fragment życia społecznego i skonfrontowanie ich z faktycznym poziomem zagrożenia tymi czynnikami w obszarach, w których zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa stanowi zadanie organów władzy państwowej. Uznano, iż realizacja badań pozwoli między innymi na wyodrębnienie kategorii zagrożeń społeczeństwa, na które państwo nie ma żadnego wpływu, oraz kategorii zagrożeń, na które społeczeństwo oczekuje reakcji państwa i jego agend. Założono, że realizacja tak zarysowanego projektu badawczego pozwoli na uzyskanie aktualnego obrazu społecznego poczucia bezpieczeństwa, szczególnie w kontekście nowych, narastających zagrożeń, stanowiących newralgiczne punkty aktywności państwa w obszarze zapewnienia bezpieczeństwa obywateli.

Na przedmiot zrealizowanych badań złożyły się trzy komplementarne zagadnienia:

- poczucie bezpieczeństwa obywateli;
- zagrożenia bezpieczeństwa obywateli;
- obowiązujące instrumentarium prawne służące zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli¹.

---

¹ W. Filipkowski, G.B. Szczygieł, K. Laskowska, E.M. Guzik-Makaruk, E. Zatyka, *Poczucie bezpieczeństwa obywateli i jego zagrożenia (założenia badawcze)* (w:) L. Paprzycki, Z. Rau, *Praktyczne elementy zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu. Nowoczesne technologie i praca operacyjna*, Warszawa 2009, s. 345.

Zmienną cechującą każdy z tych elementów stanowiło pojęcie „bezpieczeństwo obywateli”. Choć termin ten występuje w języku prawnym, to jego definicji nie zawiera żaden akt prawny obowiązującego w naszym kraju ustawodawstwa. Sformułowanie „bezpieczeństwo obywateli” zostało użyte w art. 5 Konstytucji RP, w myśl którego Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz **bezpieczeństwo obywateli**, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Pojęcie bezpieczeństwa obywateli nie zostało jednak przez ustawodawcę objaśnione².

Także w języku prawniczym, w judykaturze i doktrynie trudno wskazać precyzyjne określenie tak ujętej kategorii. Według *Słownika języka polskiego* słowo „bezpieczeństwo” oznacza „stan niezagrożenia; spokoju, pewności”³. W języku potocznym funkcjonują sformułowania: bezpieczeństwo osobiste, bezpieczeństwo kraju, bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo narodowe. Pojęcie bezpieczeństwa jest z całą pewnością szerokie i może być wykorzystywane w zależności od towarzyszącego mu kontekstu w różnorodny sposób. W ustawodawstwie i piśmiennictwie prawniczym rzeczownikowi „bezpieczeństwo” towarzyszą najczęściej przymiotniki: „publiczne”, „powszechne”, „narodowe”. Przez pojęcie „bezpieczeństwo publiczne” rozumiany jest ogół warunków i instytucji chroniących życie, zdrowie i mienie obywateli oraz majątek ogólnonarodowy, ustrój i suwerenność państwa przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego⁴. Obowiązek ochrony bezpieczeństwa publicznego spoczywa na wszystkich organach państwowych i na obywatelach. Innymi słowy, bezpieczeństwo publiczne to całość porządku i urządzeń społecznych, chroniących państwo i obywateli przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego. Bezpieczeństwo publiczne i bezpieczeństwo ludzi określane są również jako taki stan istniejący w państwie, w którym człowiekowi, a także ogółowi społeczeństwa nie grozi żadne niebezpieczeństwo⁵.

W centrum prezentowanych w niniejszej publikacji badań usytuowano bezpieczeństwo obywateli, które, co do istoty, treściowo pokrywa się z wyżej wskazanymi pojęciami: „bezpieczeństwo publiczne”, „bezpieczeństwo powszechne”, jednakże ukierunkowuje dokonanie analizy składających się nań elementów przez pryzmat bezpieczeństwa jednostek⁶. Można stwierdzić, iż pojęcie „bezpieczeństwo obywateli” stanowi zbiorczą kategorię nadrzędną wobec określeń „bezpieczeństwo publiczne”, „bezpieczeństwo powszechne”, „bezpieczeństwo narodowe”, obejmując swoim zakresem treść każdego z tych pojęć. Należy w tym miejscu zasignalizować, że w żadnym razie zamysłem autorów projektu nie było koncentrowanie się na zagrożeniach bezpieczeństwa tylko tych osób, które w świetle prawa posiadają obywatelstwo polskie. Istotą bowiem zamierzonych badań jest diagnoza poczucia bezpieczeństwa osób, które tworzą społeczeństwo zamieszkujące

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. i sprost.

³ *Słownik języka polskiego*, t. I, red. M. Szymczak, Warszawa 1993, s. 147.

⁴ *Leksykon policyjny*, red. W. Pływaczewski, G. Kędzińska, Szczytno 2001, s. 32.

⁵ S. Pieprzny, *Policja. Organizacja i funkcjonowanie*, Kraków 2007, s. 27.

⁶ W. Filipkowski, G.B. Szczygiel, K. Laskowska, E.M. Guzik-Makaruk, E. Zatyka, *Poczucie bezpieczeństwa...*, s. 345-346.

Polskę, niekoniecznie osób połączonych formalną więzią przynależności państwowej. Innymi słowy, centrum projektu stanowi diagnoza społecznego poczucia bezpieczeństwa oraz zagrożeń integralnie związanych z funkcjonowaniem społeczeństwa⁷.

Źródła zagrożenia bezpieczeństwa obywateli są bardzo różnorodne – stanowią je zarówno siły natury, jak i zachowania konkretnych jednostek bądź grup społecznych. Wśród niebezpieczeństw kreowanych przez człowieka (ludzi) szczególną kategorię stanowi przestępczość. Nie ulega wątpliwości, że poziom zagrożenia przestępczością stanowi jeden z głównych czynników kształtujących poczucie bezpieczeństwa obywateli, a poczucie to z kolei stanowi jeden z podstawowych wyznaczników jakości życia danego społeczeństwa. Dlatego też ocena zagrożenia przestępczością występującego w danym społeczeństwie powinna stanowić zasadniczy element badań, które stawiają sobie za cel określenie zagrożeń bezpieczeństwa obywateli i adekwatnych metod przeciwdziałania tym zagrożeniom. Analizując zagadnienie bezpieczeństwa, można mówić o jego poziomie, który daje się zweryfikować za pomocą obiektywnych kryteriów, oraz o poziomie odczuwanym subiektywnie przez każdego z obywateli⁸. Co więcej, oba te poziomy mogą się od siebie różnić w sposób znaczący⁹. Podczas niniejszych badań dołożono starań, aby uchwycić i objaśnić tę różnicę, jak również wskazać możliwe jej przyczyny.

Kryterium weryfikacji zbieżności poczucia bezpieczeństwa obywateli naszego kraju z faktycznym poziomem współczesnych zagrożeń dla funkcjonowania społeczeństwa występujących w Polsce miały stanowić badania opinii funkcjonariuszy publicznych odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa obywateli. Założono, iż takie podejście pozwoli na:

- ustalenie katalogu zagrożeń bezpieczeństwa obywateli wskazanych przez funkcjonariuszy i porównanie, czy katalog zagrożeń bezpieczeństwa społecznego wskazany przez reprezentatywną grupę Polaków jest tożsamy z katalogiem skonstruowanym na podstawie wypowiedzi ankietowanych funkcjonariuszy;
- ocenę dostępnego instrumentarium prawnego oraz uprawnień funkcjonariuszy publicznych pod kątem skutecznego przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń bezpieczeństwa obywateli;
- pozyskanie propozycji rozwiązań przedstawicieli poszczególnych służb objętych badaniami, mogących podnieść efektywność działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obywateli.

Obowiązujące instrumentarium prawne służące zapewnieniu bezpieczeństwa obywateli, jako przedmiot badań, zostało poddane analizie pod kątem efektywności przeciwdziałania wyłoniionym w toku badań zagrożeniom, ze szczególnym uwzględnieniem oceny uprawnień funkcjonariuszy organów władzy

⁷ Tamże.

⁸ Por. Human Security Brief 2007, Featuring a Special Report, Dying to Lose: Explaining the Decline in Global Terrorism, Human Security Report Project, Simon Fraser University, Canada 2007, s. 8 i n. – raport zamieszczony na stronie internetowej projektu: <http://www.humansecurity-brief.info/>.

⁹ W. Filipkowski, G.B. Szczygiel, K. Laskowska, E.M. Guzik-Makaruk, E. Zatyka, *Poczucie bezpieczeństwa...*, s. 346.